

ВИДОВЕ ФИРМИ

доц. Жасмин Караджа, дм

Предприятие и фирма – в съвременните условия на обединена Европа структурите и функциите на нашите предприятия са подложени на въздействието на икономиките на развитите страни, на изискванията на ЕС за по-високо качество, конкурентноспособност, производителност, ефективност и иновативност. Нашите предприятия трябва да отговорят за тези изисквания адекватно.

Стопанската дейност се осъществява в две основни форми – предприятие и фирма. Главните проблеми пред които са изправени са – повишаване на производителността, конкурентноспособността, качеството.

Деятелността им се управлява от Търговския закон – основен документ за изграждане, стартиране, развитие и реструктуриране на предприятието. Деятелността на предприятието може да бъде най-разнообразна, но според Търговския закон в нея се включват: производство на определени продукти, извършване на определени услуги, покупка на определени стоки, предприемаческа дейност (строителство, туризъм и др.), банкова и други видове финансова дейност. Важното е тази дейност на предприятието да бъде насочена към реализация на други физически или юридически лица. В резултат се получават определени приходи и евентуално печалба. Това са основните икономически цели на всяко предприятие и фирма.

- Фирмата в съответствие с Търговския закон, това е наименованието, под което се подписва търговецът с цел извършване на определена търговска дейност (производство, инвестиции, реализация) или сключване на търговски сделки. Всяка фирма трябва да има име, седалище и адрес. Фирмата притежава имущество, произвежда и реализира продукция.

- **Юридическата единица трябва да има разплащателна сметка, баланс, право да сключва договори, да отговаря за правата и задълженията си и др.**
- **Икономическата отговорност е свързана с възможността да разполага с имущество (капитал, ДА, КА), да закупува ресурси, да има реализация, да се получават икономически резултати.**
- **Административната единица има собствено управление, администрация, осъществява управленски контакти с външна и вътрешна среда.**
- **Социалната единица има право да набира и управлява кадри, да ги обучава, да им заплаща подobaващо и др.**

Съществуват множество признаци за класификация на фирмите, по-важните от които са свързани с участници, отрасъл, учредяване, отговорност

В зависимост от участници:

- международни(чуждестранни) фирми (действащи чуждестранни инвестиции от чуждестранни лица)- тенденцията им е нарастваща поради нарастване интереса към икономиката на нашата страна. Проблемът идва от прилагането на законовата база
- национални фирми - създадени, действащи от наши, местни физически и юридически лица въз основа изискванията на ТЗ
- смесени – с българско и чуждо участие

В зависимост от собствеността: частни, държавни, кооперативни, общински и др. видове

според отрасъла: индустриални, промишлени, селскостопански, търговски, транспортни

според вид на продукцията

- които произвеждат предмети на труда: суровини, горива, материали
- които произвеждат средства на труда- машини, съоръжения, съвременна техника и технологии
- които произвеждат продукти за крайно, лично потребление- хранително-вкусова промишленост, предприятия за обувки, облекло
- за услуги (преобладават)

според начина на образуване и функциониране:

- Договорни - събирателно дружество, ООД, командитно дружество: създават се на основата на учредителен договор
- Уставни - АД, командитно дружество с акции(КДА): учредяват се с устав, който се приема на учредително събрание

В ЗАВИСИМОСТ УЧАСТИЕТО НА ЛИЧНОСТТА:

- личностни(персонални) дружества и предприятия- при тях личността участва активно

- капиталово дружество: разделение между функционална собственост на капитала

СПОРЕД ОТГОВОРНОСТ:

- предприятия с неограничена отговорност: отговорност с цялото имущество, в това число и личното на съдружниците: СД, КД, КДА

- предприятия с ограничена отговорност: отговарят с дялов капитал, с имущество, но не и с личното: АД и ООД

Класификация според Търговския закон :

- 1. Събирателно дружество (СД)**
- 2. Командитно дружество (КД)**
- 3. Дружество с ограничена отговорност (ООД)**
- 4. Акционерно дружество (АД)**
- 5. Командитно дружество с акции (КДА)**

Видът зависи от начин на учредяване, отговорност, управление, реструктуриране и ликвидация:

Събирателно дружество (СД): търговско дружество, което обединява 2 или повече лица с цел извършване на търговска дейност или сделки под общо наименование. То е юридическа личност, образува се от физически дееспособни лица. Възниква като семейно дружество- персонално, личностно дружество. Търговска дейност не се развива в тесния смисъл на търговска дейност, предназначена за другите.

Начин на учредяване: чрез учредителен договор между съдружниците

Отговорност: неограничена, отговарят с дялов капитал и лично имущество, солидарна(нямат право да прехвърлят отговорността на друг, не се отнася до неговите близки и наследници, персонална.

Управление и разпределени на доходите: всеки от съдружниците има право да участва в управлението. Всеки отговаря за управлението, всеки съдружник има равно право на глас, равно право на контрол, всеки има право да представлява фирмата и сключва сделки, всеки от съдружниците има равно право в разпределението на резултатите от дейността.

Ликвидация на СД:

- при изтичане на срока, посочен в договора
- по взаимно съгласие
- при нарушаване законите на страната
- при икономическа несъстоятелност-невъзможност да се поемат задълженията
- при смърт на един от участниците

СД е атрактивно, защото отговорността се разпределя между всички съдружници при еднаква, макар и неограничена отговорност за всеки от тях, силна зависимост от партньорите.

Командитно дружество (КД): създава се при събиране на 2 или повече лица с цел извършване на определена дейност и определени търговски сделки. При това 1 или 2-ма от тях отговарят неограничено за своята дейност, а другите - ограничено до размера на дяловия капитал, който са внесли. В наименованието на фирмата стоят имената само на неограничено отговорните съдружници

Начин на учредяване: чрез договор

Управление и разпределение - решаващо право на глас имат съдружниците с неограничена отговорност, представителство на КД пред трети лица имат само съдружниците с неограничена отговорност, всички съдружници имат право на контрол

Начин на разпределение на печалбата:
според дяловия капитал и приноса

Ликвидация и реструктуриране: според ТЗ.

Дружеството с ограничена отговорност (ООД) е капиталово дружество, възникнало като междинна форма между капиталови и персонални дружества. То е създадено едва по-миналия век като резултат от дейността на германските юристи. ООД е кабинетен продукт т.е то е създадено изкуствено като опит да се съчетаят положителните страни на акционерно и събирателно дружество за разлика от другите видове търговци, които първо са наложили в практиката в продължение на стотици години.

Във вътрешните отношения ограничено отговорните съдружници са длъжни да участват лично в дейността му - характеристика на персоналните дружества. Във външните отношения ООД е капиталово дружество, защото съдружниците отговарят ограничено до размера на направените от тях вноски. ООД е дружество, чиито капитал е разделен на дялове. То е отговорно към кредиторите с имуществото си.

Учредяване на ООД

- Сключване на дружествен договор

Сключва се с оглед на личността и трябва да съдържа есенциални елементи като: фирмата, седалището и адреса на управление, управителя, предмета на дейност и срока на договора, името на съдружниците, размера на капитала, размера на дяловете, управлението и начина на представителство.

- Заплащане на поетите основни дялове
- Управителят трябва да впише дружеството в Търговския регистър.
- Управлението се осъществява от два органа - **общо събрание и управител на дружеството**. Дава се възможност и за избирането на трети незадължителен орган - контролор, който да следи за спазването на дружествения договор и да дава отчет пред общото събрание.

Общото събрание (ОС) е волеобразуващ върховен орган на дружеството. То изменя и допълва дружествения договор, приема и изключва съдружници, избира и освобождава управителя, приема годишния отчет и баланса, разпределя печалбата. Събранието се свиква веднъж годишно от управителя - редовно ОС, на което се приема годишен отчет за дейността на дружеството. Ако се свиква друго събрание, то има статута на извънредно. Решенията се взимат с мнозинство повече от 3/4 от капитала. Единствено решението за увеличаване на капитала се взема с единодушие.

Управител на ООД

Управителят е волеизявяващ орган. Той организира и ръководи дейността на дружеството и го представлява навън. Неговата представителна власт произтича от закона и не може да бъде ограничавана нито от ОС, нито от дружествения договор.

- **Акционерно дружество (АД):** Дружество, което отнася до големите и крупните компании, които обединяват капиталите на 1 или повече лица с цел производство, пласмент финансови и друг вид сделки. Капиталите са разпределени в ценни книги, наречени акции от различни видове. Минималната стойност на капитала е 50 000 лв. Отговорността е до размера на притежаваните акции.

Начин на учредяване: чрез устав, учредява се и система на управление: едностепенна (съвет на директорите) и двустепенна (управителен и надзорен съвет). При едностепенната – общо събрание и съвет на директорите представляват системата на управление

Двустепенна- общо събрание, надзорен съвет и управителен съвет

Правото на глас е в съответствие притежаваните акции, всеки акционер има право на контрол. Разпределението на дивидентите става чрез Общото събрание, зависят и от приходите

Ликвидация, закриване в съответствие ТЗ.

Командитно дружество с акции (КДА)

комбинация между командитно и акционерно образуване с договор

отговорност: неограничено и ограничено отговорни, броят на неограничено отговорните не може да бъде по-малък от трима

Учредяването на КДА се прави от неограничено отговорните съдружници, които разработват устава на КДА и свикват учредителното събрание. Неограничено отговорните имат съвещателен глас, право на контрол до размера на акциите

Право на доход - в съответствие броя на притежаваните акции и приноса

Ликвидация: в съответствие с ТЗ.

Преструктуриране и преобразуване:

СД, КД, ООД, КДА в процеса на своето развитие могат да се преструктурират в друга форма - да се сливат, обединяват, вливат или разделят. Основна форма на тези процеси е концентрация на производството или централизация на управлението. В световната практика има различни форми на преобразуване - картели, тръстове, пулове, синдикати и др. У нас ТЗ предлага 2 основни форми:

- **Консорциум** – временно търговско обединяване на различни предприятия, на техните финанси, капацитет и мощности при осъществяване на крупни инвестиционни проекти или др подобни дейности
- **Холдинг** – по своята същност е АД, КДА или ООД, обединява различни предприятия и търговски дружества с цел нарастване на финансовата мощ и концентрация на инвестициите. Основната цел е да се участва под каквато и да е форма в други дружества и тяхното управление. Предприятията в случая запазват по-голяма самостоятелност, преобразуваното предприятие може да пробие по-лесно на пазарите.

- **Едноличният търговец (ЕТ)** е една сравнително лесна форма за упражняване на търговска дейност. Процедурата е сравнително проста и не изисква много средства.
- Процедурата има за цел вписването /регистрация/ на едноличния търговец (ЕТ) в Търговския регистър, което е основание за неговото възникване и регистрация. ЕТ е вид търговец, т.е. лице, което по занятие извършва някоя от посочените (неизчерпателно изброени) Търговския закон дейности.

- На вписване подлежат обстоятелствата, свързани с особеностите на търговеца и неговото предприятие, които Търговският регистър има за цел да направи публични. Тези обстоятелства са предмет на регистърното производство. Оповестяването е свързано с правната сигурност и защита интересите на третите добросъвестни лица. Според Закона за търговския регистър всеки търговец е длъжен да заяви обстоятелствата, подлежащи на вписване. Характерно за едноличния търговец е, че в сравнение с останалите физически лица правоспособността му се разширява, т.е. той може да бъде страна в търговски правоотношения, но с това да възниква нов правен субект, различен от физическото лице.

- ЕТ може да регистрира всяко дееспособно физическо лице с местожителство в страната. Според българското законодателство дееспособни са лицата, навършили 18 години, които не са поставени под запрещение. ЕТ трябва да има постоянно местожителство в страната - това е мястото, където лицето се е установило трайно и вписано в регистрите на съответното населено място. Законът не се интересува от гражданството на ЕТ. Той може да е български, но може и да е чужд гражданин, стига да се е установил да живее в България.

- В определени случаи дадено лице не може да си направи регистрация като ЕТ, въпреки, че отговаря на посочените условия: когато търговецът се намира в производство за обявяване в несъстоятелност или е невъзстановен в правата си несъстоятелен, когато лицето умишлено е изпаднало в несъстоятелност и са останали неудовлетворени кредитори или когато е осъдено за банкрут. Друго ограничително условие е вече съществуваща друга фирма като ЕТ на същото лице.
- Лицето, което иска или е започнало да осъществява търговска дейност като ЕТ, трябва да поиска да бъде вписано в Търговския регистър на Агенцията по вписванията в 7-дневен срок.

- **Кооперацията**, съгласно определението, дадено в Закона за кооперациите, е доброволно сдружение на физически лица с променлив капитал и променлив брой членове, които чрез взаимопомощ и сътрудничество осъществяват търговска дейност. Според същия закон кооперацията представлява юридическо лице и е търговец по правноорганизационната си форма. Освен търговска дейност кооперацията може да осъществява социална и културна дейност за задоволяване интересите на своите членове.

- Важно е да се отбележи, че с отделни закони могат да бъдат въведени и някои специфични изисквания за учредяване и регистрация на някои видове кооперации /например взаимозастрахователните кооперации, кооперациите, извършващи влогово-кредитна дейност и др./
- Кооперацията е удачен избор за някои клиенти, които имат по-специфични изисквания относно същността на дейността, която желаят да развиват.

Сдруженията с нестопанска цел

свободно определят целите си и могат да се самоопределят като:

- организации за осъществяване на дейност в обществена полза или
- организации за осъществяване на дейност в частна полза.

- Учредители на юридическо лице с нестопанска цел могат да бъдат български и чуждестранни юридически и дееспособни физически лица.
- Сдруженията с нестопанска цел подлежат на регистрация чрез специална процедура, чиято цел е учредяване на вписването на новия субект в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел в района на окръжния съд по седалището му. След съдебната регистрация юридическото лице с нестопанска цел трябва да се впише /регистрира/ и в регистър БУЛСТАТ.

- Процедурата се реализира по реда на регистърното охранително производство и завършва с вписване /регистрация/, което е удостоверяващ и оповестителен акт, пораждащ определени позитивни правни последици за лицата, заинтересувани от вписването. Родово компетентен по тази процедура е окръжният съд, а за гр. София това е Софийски градски съд. Местната компетентност зависи от седалището на юридическото лице, а това е населеното място, където се намира неговото управление.

- Държавата може да подпомага и насърчава регистрираните в Централния регистър юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност чрез данъчни, кредитно-лихвени, митнически и други финансови и икономически облекчения, както и финансираня при условия и по ред, определени в съответните специални закони.
- Чуждестранно юридическо лице с нестопанска цел може да осъществява общественополезна дейност чрез негов клон в страната, ако целите му не противоречат на обществения ред и закона в Република България.

- **Фондация** се учредява чрез вписването ѝ в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел в района на окръжния съд по седалището ѝ. След съдебната регистрация фондацията като юридическото лице с нестопанска цел трябва да се впише и в регистър БУЛСТАТ.

- Процедурата по регистрация на фондация се реализира по реда на регистърното охранително производство и завършва с вписване, което е удостоверятелен и оповестителен акт, пораждащ определени позитивни правни последици за лицата, заинтересувани от вписването. Компетентен по тази процедура е окръжният съд, а за гр. София това е Софийски градски съд. Местната компетентност зависи от седалището на юридическото лице, а това е населеното място, където се намира неговото управление.

Фондациите като юридически лица с нестопанска цел свободно определят целите си и могат да се самоопределят като:

- фондации за осъществяване на дейност в обществена полза или
- фондации за осъществяване на дейност в частна полза.

- Определянето за осъществяване на общественополезна дейност е неотменяемо след вписването на това обстоятелство в регистъра за юридическите лица с нестопанска цел в района на окръжния съд по седалището на юридическото лице с нестопанска цел.
- Учредители на фондацията могат да бъдат български и чуждестранни юридически и дееспособни физически лица.

- Фондациите, определени за осъществяване на общественополезна дейност, след възникването си подлежат на вписване в нарочен Централен регистър /регистрация/ при Министерството на правосъдието. Държавата може да подпомага и насърчава регистрираните в Централния регистър фондации чрез данъчни, кредитно-лихвени, митнически и други финансови и икономически облекчения, както и финансираня при условия и по ред, определени в съответните специални закони.
- Чуждестранна фондация може да осъществява общественополезна дейност чрез неин клон в страната, ако целите ѝ не противоречат на обществения ред и закона в Република България.

- **Търговската марка** е добре да се регистрира при първото маркетингово присъствие или намерение за присъствие на пазара на всяк една компания, още при подаване на оферта или при търговска кореспонденция и изпращане на мостра. Ако се изчака продуктът да се наложи на пазара, това е опасно. Може да се нарушат правата на собственика на марката, да се регистрират сходни или идентични марки от други фирми, т.е. някой може да регистрира недобросъвестно ваша търговска марка.

- Търговската марка не е само юридическо право, тя има силен икономически потенциал и стойност. С нея се пази имиджът на компанията, продукта или услугата.
- Регистрацията на търговска марка е специфичен и сложен процес, който може да бъде воден само от лице със специална квалификация и правоспособност пред Патентното ведомство на Република България.